

ריקון הדמות בכתיבה פוסטמודרנית: המקרה של אתגר קרת ואורלי קסטל-בלום

נורית בוכויץ

מכללת בית ברל

הקורא בסיפורים פוסטמודרניים מתרשם כי הקונסטרוקט הלשוני המכונה "דמות" איננו מה שהיינו מכנים כך אופן מסורתי, ונתקל בבעיה של ממש בבואו לפענח את מעמדו הנרטיבי ומשמעותו הטקסטואלית.

דמויות אפונימיות כגון *האשה שחיפשה ווקי טוקי* *האשה שכף ידה נתקעה בתיבת הדואר* (אורלי קסטל-בלום), או *כוכי* *וארקדי חילוה* (אתגר קרת) מהוות קושי של ממש, באשר נדמה כי חסרה בהן אישיות במובן המקובל של המלה, מהות פנימית לכידה וזהות הניתנת להכרה, שנחשפת בסדרת מהלכים עלילתיים בטקסט. לעומת זאת נמצא כי הסטטוס האונטולוגי של דמויות אלו בעייתי, התנהגותן מוזרה עד כדי התמוטטות טוטלית של כל ממד הגיוני, חסרים מניעים ומוטיבציות להנמקת מעשיהן והרקע החברתי שמולו הן פועלות אינו ברור, אינו יציב ואף אבסורדי.

הרגלי הקריאה של הקורא, המבקש לראות בדמויות ישויות שהמודל שלהן הוא אדם במציאות שמונע מתוך תשוקה או חסר, השואף לנמק את המתרחש בטקסט במונחי הדמות – כהשלכה של רגש, כמטפורה למצב נפשי, כמטונימיה של מצב אקזיסטנציאלי וכן הלאה – מובילים אותו למבוי סתום. הרצאתי עוסקת בדמות הפוסטמודרנית כסוגיה בפואטיקה תיאורית. מתוך הנחה, שארבעת מושגי המפתח באפיון הדמות הריאליסטית והמודרניסטית - אינדיבידואליזם, פסיכולוגיה, מורכבות ועומק אינם מתקיימים עוד בדמות הפוסטמודרנית, אבקש להראות כי טרמינולוגיית הדיון הקלאסית, שהתפתחה בביקורת הספרות על בסיס אבחנותיו של א.מ. פורסטר *באספקטים של הרומן*, חדלה מלהיות תקפה. טרמינולוגיה זו איבדה את כוח ההסבר שלה ביחס לדמות הפוסטמודרנית מפני שאין ביכולתה לחשוף אלא את מה שאין בדמות. במקומה, אבקש להציע טרמינולוגיה אחרת שביכולתה לספק תיאור אדקוואטי של הדמות הפוסטמודרנית ולמשמע את תפקידה בטקסט.

בהרצאתי אראה כי הפואטיקה של הדמות הפוסטמודרנית נשענת על רעיון הריקון, אשר נעשה באמצעות שלוש טכניקות מרכזיות: השטחה, קולקטיביזציה וליטרליזציה. בהסתמך על אבחנותיהם של 1987 McHale, 1982 Docherty, 1986 Gill ו-2002 Abbott אתאר תחבולות מרכזיות של אפיון בפרוזה הפוסטמודרנית, אפרט את הפונקציות השונות שתחבולות אלו ממלאות ואקרא לאורם את דמויותיהם של אתגר קרת *בצינורות* (1992) ושל אורלי קסטל-בלום *בסיפורים בלתי רצוניים* (1993).